

Stefan
Grabiński

mysteriózne
hororové
poviedky

MŔTVÝ
PRIESTOR

Stefan
Grabinski

EUROPA

This publication has been supported
by the ©POLAND Translation Program

Vydanie publikácie z verejných zdrojov
podporil Fond na podporu umenia.

u. fond
na podporu
umenia

Stefan Grabiński *Mŕtvy priestor*

Preklad, poznámky a doslov © Tomáš Horváth 2022

Redakčná úprava © Martin Plch 2022

Návrh prebalu a grafická úprava © Martin Vrabec 2022 **bee&honey**

Sadzba © Milan Beladič (www.beeandhoney.sk) 2022

Ako dvadsiaty deviaty zväzok edície Renfield

vydalo © Vydavateľstvo Európa, s.r.o. 2022

Prvé slovenské vydanie

www.vydavatelstvo-europa.sk

ISBN 978-80-8237-010-5

edició
Penfield

Zvázok 29

MRŤVY
PRIESTOR

Szaterove engramy

Krajina bola pustá. Kam len oko dovidelo, vinuli sa len stuhy koľajníc a zo železničného zvršku vytŕčali telegrafné stĺpy. Keď viator chvíľkami utíchol, v drôtoch sa ozývalo tlmené hučanie prúdu, a keď sa znovu vracal, podporený čerstvou vlnou poryvov, hovor depeší utíchal a diaľava žalostne lamentovala...

Zo stromov pri ceste z času na čas zlietali zožltnuté listy, a keď ich veterné víry schmatli do svojich pazúrov, prevaľovali ich cez násyp až na druhú stranu alebo ich vytiahli do povädnutej suchotajúcej suity, kde sa smutne motali pozdĺž koľajníc. Jesenný súmrak na nebi rozostlal plachty z mračien a zaodel svet do farieb sivej nudy. V šatke z hmiel, v šále z dažďov sa po poliach potulovala tichá melanchólia...

Szatera si silnejšie pritiahol plášť, zdvihol golier a kráčal ďalej. Prednosta stanice mal rád tieto večerné prechádzky smerom na Polesie, keď sa všetko zakaľuje, kontúry sa stierajú a svet si berie pod svoju vládu kráľovstvo temnoty. Mal rád tú prazvláštnu hodinu na sklonku dňa, keď zem zahaľujú tiene a rodí sa veľké tajomstvo. Každý strom, každý krik, každý veterný mlyn alebo kameň uprostred poľa sa preoblieka do hávu záhad a klame, mámi a zavádza. Zo zákutí súmraku sa vykláňa bezmenné, narovnáva si poskrúcané údy od driemoty, zdvíha hlavu, usmieva sa. Úbohý ponížený netvor hodiny šerosvitu...

Prednosta stanice v Zakliczí rozumel jej hlbokému lyrizmu, pretože vycítil, že v melódiách súmraku prúdia jeho vlastné najúprimnejšie tóny...

Ludwik Szatera bol milovníkom spomienok, lebo sa nikdy nevedel zmieriť s večným odchádzaním ľudí, udalostí a vecí. Každá chvíľa, ktorá sa neodvolateľne prepadala do minulosti, mala preňho nezmerateľnú, nevyčísliteľnú hodnotu a s každou sa lúčil s pocitom nevýslovnej ľútoosti. Čo by len zato dal, aby ju mohol obrátiť z tej cesty, zastaviť ju, práve keď mizne kdesi v zákrute! Keďže však vedel, že obeť by bola márna a to, čo pominulo, nezachráni, stal sa život napokon ružencom rozlúčok a rozchodov, jedným veľkým žalospevom plným nekonečného lyrizmu, ktorý znie v hĺbke verného srdca, žalospevom toho, čo prešlo a rozplynulo sa v diaľave...

Už dva roky v hodine súmraku, keď prešli všetky vlaky a mal voľno zo služby až do tretej nadržanom, vybral sa vždy Szatera na

prechádzku jedným smerom: smerom k dnes už neexistujúcej stanici v Polesí. Pred rokom tu ešte stála staničná budova, s vežičkou pre výhybkára pred vjazdom, s dvoma semaformi a párom závor. Vedúcim staničky, vzdialenej od Zakliczia, bol Szaterov priateľ asistent Droň – tichá, dobrá duša a horlivý úradník. Zastávka v Polesí, kde zastavovali iba nákladné vlaky, mala v skutočnosti funkciu ako posunovacia stanica pre nákladné vozne, ktoré tu presunuté na vedľajšiu koľaj istý čas odpočívali, kým ich prepustili na ďalšiu cestu.

Toto stanovište, ktoré jestvovalo od nepamäti, odrazu z ničoho nič zrušili. Či sa ukázalo, že je už zbytočné, alebo nepotrebné zaťažovalo rozpočet železníc, nie je známe: dosť na tom, že vyššia moc stanicu zatvorila. Droňa premiestnili kamsi do pohraničnej oblasti a výhybkára Žaka prideliť do služby na stanici v Pochmarzí. Po bývalej stanici nezostala ani stopa: budovy úplne rozobrali, ostatné stavby a signalizáciu odstránili. Z povrchu zemského zmizla dokonca aj záhradka obkolesená latkovou ohradou, v ktorej strávili s kamarátom toľko večerných hodín; ba dokonca odstránili aj koľajnice na posunovanie vozňov. Iba kamenný míľnik, čo sa beľal pár krokov od telegrafického stĺpu, označoval miesto, kde kedysi bývala stanica.

Ten kameň, viditeľná stopa po živote, ktorý tu odumrel, ten kameň, biely svedok udalostí, čo nenávratne dozneli, sa stal cieľom Szaterových večerných prechádzok. Náčelník zvyčajne vyrážal zo Zakliczia po vypravení posledného vlaku okolo piatej a po hodinu trvajúcim pochode došiel k míľovému kameňu v Polesí. V lete i na jar pri zmrákaní a v zimnom období pri tmavosivých hmlách sedával na tom bielom zvyšku minulosti a v hlbokom zamyslení pobafkával z fajočky. Vždy ho verne sprevádzali melanchólia tohto priestranstva a obrovská tíšina polí... Keď sa vracal domov do Zakliczia, bývala už úplná tma...

Takto prešiel rok od zavretia stanice. Cesty k Polesiu sa stali niečím nevyhnutným, čímisi, bez čoho sa nedá byť – stali sa mu „druhou prirodzenosťou“. Szatera sa cítil chorý, vždy keď sa okolnosti vyvrúbili tak mizerne, že nemohol absolvovať svoju večernú prechádzku.

Až raz nastala skutočnosť, ktorá ho akoby odmenila za vernosť jeho srdca, keď výnimočným spôsobom naplnila clivú túžbu mnohých dní...

Bolo to pred týždňom, v pamätný deň deviateho októbra.

Ako obyčajne si podvečer okolo piatej Szatera obliekol novú uniformu, cez plecia si prehodil novoušitý kabát s odznakmi prednosti, a keď si nasadil na hlavu služobnú čiapku, vyrazil k Polesiu. Večer bol tak ako dnes pochmúrny a smutný. Na nebi s vetrom zápolili olovené mraky – preosieval sa dážď ako cez sitko a cez chrapot víchra každú chvíľu prerážali zachrípnuté škreky zmoknutých vrán a kaviek.

Prednosta kráčaľ melancholický a väčšmi posmutnený než obyčajne. Tento večer v ňom silnejšie než inokedy rozhojdal vlny spomienok. Na tento deň totiž pripadalo výročie zrušenia stanice. Spomínal si, akoby to bolo dnes, na chvíľu, keď sa lúčil s priateľom. Počas rozhovoru odrazu Droň zamĺkol a rýchlo podišiel k oknu, akoby v diaľke čosi vyzeral. Po chvíli sa obrátil, podal mu ruku na rozlúčku a priškrteným hlasom stručne povedal:

– V zdraví zostávaj, starký. Zajtra odchádzam.

– Kam? – opýtal sa znepokojene.

– Do pohraničia, kamsi do nejakej hulajpoľskej stanice, kde líšky dávajú dobrú noc.

– Žartuješ?

– Kdeže. Rozkaz. Zajtra mi zatvárajú búdu. Je nepotrebná. – Objal ho a takmer násilím ho vytlačil za prah. Ten starý čudák sa bál, aby v prítomnosti kamaráta nevybuchol do plaču, a bojoval sám so sebou.

Na druhý deň začali staničku demontovať...

Stalo sa to pred rokom, viac menej v rovnakú večernú hodinu... Dnes sa táto chvíľa vracala na krídlach jesenného víchru, v šepotoch zoschnutých listov, v melódiách dažďa. Výročie...

Szatera bol už neďaleko miesta, kde kedysi stála stanica. V kalnom jase súmraku sa už beľel chrbát kameňa... Zdvihol zrak a odrazu sa zachvel. Nad koľajnicami na pravej strane priestranstva v diaľke žiaril v prítmí večera svetelný signál: dve veľké žlté oči.

Čo to je? Vari semafor *revidivus*?¹ A pridal do kroku smerom k znameniam. Keď sa však priblížil ku kameňu, svetlá odrazu pohasli. So zovretým srdcom začal hľadať signalizačný stĺp. Hľadal však márne. Veď ho odstránili už pred rokom.

1 Revidivus (lat.) – zmŕtvychvstalý, znovuzrodený

Tak skadiaľ sa teda nabrali tie lampičky tam hore? Je to vidina, alebo čo, dočerta?! Alebo je to možno kúsok za stanicou, na druhej strane?

Prešiel okolo míľnika a pustil sa ďalej smerom k Vyhnanke. Keď však po štvrt'hodine chôdze nenad'abil na predmet, ktorý hľadal, obrátil sa späť k Polesiu.

Zrejme sa mi to len zdalo, usúdil, keď mieril k svojmu obľúbenému miestu odpočinku.

Ako však opísať jeho údiv, keď teraz nad sebou vo výške asi šesť metrov znovu zazrel pár krvavo planúcich znamení – zmenený signál varoval červeným svetlom, že koľaj je obsadená.

Szatera si pretrel oči jeden raz aj druhý, neveriac vlastným očiam. Prelud však nezmizol – stále tam nad ním horeli ohnivé lampáše na ramene neviditeľného semaforu.

Prednosta sa posadil na kameň, zapálil si fajku a ako hypnotizovaný hľadel na výstražný signál.

Nespomínal si, ako dlho zostal takto zahľadený – možno hodinu, možno dve, tri. Keď precitol, na východných rúbaniskách sa už brieždilo a trávu pokrýval sivým kožuchom hrubý srieň. Červené svetlá zmizli a v pustých oblastiach priestranstva sa rozpínali iba stuhnuté čierne telegrafné drôty.

Szaterom lomcovala zimnica od horúčky: premrznutý, spoly stuhnutý, no s pocitom zvláštneho blaha v srdci, sa rezkým krokom vrátil na stanicu v Zakliczí, aby sa ujal rannej služby.

Od onoho večera uplynul týždeň – sedem nezabudnuteľných dní v živote prednostu, sedem dní zázraku, sedem dní kontaktu tvárou v tvár s Nepomenovateľným. Teraz sa už v Polesí preňho každodenne zažihali tajomné signály, neviditeľný semafor fungoval každý deň. Čiasi ruka starostlivo vešala na tom mieste lampáše, menila farby, riadila svetlo. A tých niekoľko dní sa Szaterovi zdalo, že sa vrátili staré dobré časy, že stanica každú chvíľu ožije a že tam na peróne opäť začuje zvučný hlas svojho priateľa:

– Pustiť vagóny na poslednú! Závoru číslo tri! Posunúť na slepú koľaj!

Zatiaľ sa tam potichu zakrádali iba tie dve svetlá uprostred klbiek súmraku, no čoskoro – o deň, dva... sa mohlo vrátiť *všetko!*

A dnes, sedemnásteho októbra, sa prednosta Zakliczia s búšiacim srdcom blížil k miestu svojich spomienok. So zatajeným dychom na kameňoch odčítaval prejdené kilometre a náhlil sa vpred

unášany na krídlach clivoty. A keď už prechádzal okolo tretieho míľnika na ceste a blížil sa k cieľu, zahľadel sa prenikavým pohľadom do priestoru nad sebou a nespúšťal z neho oči. Dnes však signál neuzrel: nemý a hluchý priestor sa sfarboval na čierne súknom jesenného šera.

Usadil sa teda na kameni a čakal. Čakal hodinu, dve, tri, prešla polnoc a dočkal sa brieždenia: svetlá nezasvietili. Vtedy so zvesenou hlavou vratkým krokom opitého odišiel smerom k svojej vlastnej stanici...

Druhého dňa sa v Zakliczí stala nemilá nehoda. Posunovač Jakska sa z vlastnej nepozornosti dostal pod kolesá osobného vlaku z Wygnanky a zahynul roztrhaný na franforce. Z nemilosrdne rozdrúzaného tela ostala len ruka, ktorú vlak odhodil na prvú koľaj hneď pred perón. Ten krvavý zvyšok človeka zaodetý do rukávu služobnej košele, s piatimi rozťahnutými prstami a vytrčajúcim, mŕtvolne bledým úlomkom kosti sa Szaterovi hlboko vryl do pamäti. A hoci staniční zriadenci chvatne odstránili stopy po nehode a čerstvým pieskom zasypali miesto, kde ležala Jaksova ruka, prednosta Zakliczia ju mal stále pred očami, krvavú a dravú...

O pár týždňov neskôr, keď prechádzal cez koľajnice pred stanicou, spozoroval zvláštny rozmar vetra. Na niekoľkých miestach sa medzi koľajnicami zo zeme zdvihli piesočné rúrkovité víry, a keď sa istý čas pomotali na mieste, začali sa predlžovať a rozťahovať k sebe navzájom. Väčší lievik, ktorý takto vznikol, sa presunul o pár krokov ďalej, a keď sa ešte zopár ráz zavíril, dopadol naspäť medzi koľajnice.

Szatera k tomu miestu podišiel a spozoroval, že piesok nanesený spoločným úsilím prúdov vetríka sa usporiadal do tvaru, ktorý pripomínal ľudské rameno. Keď sa dôkladnejšie prizrel tej rezbe veternej chiméry, pocítil prednosta čosi ako úľak: tá ruka z piesku z rozťahnutými pazúrami prstov, ktorá sa akoby vyhrabávala z nejakého rukáva, vyzerala ako odliatok Jaksovej ruky. Podobnosť bola neobyčajná až do tých najmenších detailov.

Keď užasnúty nemohol odtrhnúť oči od toho čudesného fenoménu, ozval sa za ním šuchot krokov. Otočil sa a spozoroval asistenta Derwicza, ako sa k nemu približuje.

– Čo tak usilovne pozorujete na koľajniciach, pán prednosta? – opýtal sa mladý človek, keď sa dotkol prstami čiapky.

– Zvláštny jav, pán kolega, – odvetil Szatera a ukázal na piesok. – Čo si myslíte o tej figúre?

– Akej? Kde?

– Nuž tuto, táto kôpka piesku. Len sa jej lepšie prizrite, pán kolega.

V tej chvíli z diaľky privialo čerstvý poryv vetra a ten tú efemérnu rezbu rozfúkal.

– *Sacrebleu!* – zahrešil Szatera. – O pár sekúnd ste sa oneskorili. A veru stálo zato uvidieť to.

A vysvetlil mu, o čo mu išlo. Derwicz zaujatý počúval, ale nevyzeral presvedčene.

– No mohlo sa vám to všetko len zdať, pán prednosta, – povedal nakoniec s odtieňom skepsy v hlase. – Možno ste v tej chvíli práve mysleli na tú nedávnu nehodu na stanici.

Szatera len netrpezlivo pokrčil plecami, no nič na to nepovedal. Bolo mu jedno, či asistent uverí v skutočnosť toho, čo on pred chvíľou videl, alebo nie.

V priebehu pár nasledujúcich dní sa veterný vrtoch opakoval na piesku v rozličných bodoch koľaje, no čoraz nezreteľnejšie a nepresnejšie: odliatok ruky bol fragmentárny a nedokončený – raz chýbali niektoré prsty, inokedy zasa vyzeralo rameno skrátene po lakeť. Počas nasledujúcich týždňov sa fenomén objavoval už len sporadicky najprv s dvojdňovými prestávkami, potom každé tri-štyri dni, až napokon úplne prestal a už sa nevrátil.

Zároveň spozoroval podobné zjavenie na mieste bývalej stanici v Polesí. Svetlá neviditeľného semaforu sa ešte niekoľkokrát objavili v niekoľkodňových rozstupoch, no zakaždým boli čoraz slabšie: signály zjavne bledli a vyčerpávali sa, až sa stratili a viac sa už nezopakovali..

Vtedy sa niečo v Szaterovi zlomilo a pohaslo. Istý čas v duši prechovával klamnú preludu, a keď už mali blízko k tomu, aby sa realizovali, zradná fatamorgána sa mu pred očami rozplynula. A znovu všemocne zavládla šed' všednosti...

Pomaly však začal cez temnotu okolia prebleskovať svit útechy. Uprostred chaosu udalostí a vecí vzkĺčila myšlienka. Spočiatku neschopná a nepatrná, časom sa rozrástla do prebujnených rozmerov a udusila všetko ostatné: jej storamenný porast sa rozšíril do nespočetných koreňov a rozvetvení – tvrdošijných, elastických, ktoré sa nedali vykoreniť. Odvtedy žil Szatera len tou myšlienkou

a pre tú myšlienku. Zaclonila mu celý obzor a všetko ostatné odsunula do tieňa ako nedôležité veci. Zahľadený na jej spásny cestný ukazovateľ išiel priamo smerom, ktorý si už raz vytýčil, nezabáčal ani vpravo, ani vľavo, nehľadiac na nič a na nikoho. Prednosta vkročil na nešťastné chodníčky...

Pod vplyvom tých podivných zjavení, ktoré pozoroval v Polesí a na stanici v Zakliczí, sa zrodila „teória engramov“, ktorá zachraňovala minulosť.

Postupne totiž Szatera nadobudol presvedčenie, že nič na svete nezaniká, že žiadna, hoc aj najbezvýznamnejšia udalosť sa nestráca a nerozplynie sa bez stopy. Naopak – všetko sa uchováva a zaznamenáva. Kde, to presne nevedel definovať. Azda kdesi v metafyzickom pláne, v hinduistickej akaši všehomíra, v nejakom astrálnom éteri či neviditeľnom kozmickom fluide? Reálne udalosti, keď sa odohrajú v aréne viditeľného sveta, sa pravdepodobne vstrebávajú do priestranstiev štvrtého rozmeru, aby tu zaznamenali svoj obraz na astrálnej fotografickej doske. Tie podobizne okamihov a minulých záležitostí, zaznamenané niekde tam v zásvetnej sfére ako akési metafyzické fotografie a rytiny, nazval Szatera „engramami“ udalostí.

Tieto engramy, stopy minulých udalostí a faktov, pretrvávajú v latentnom stave na fotografických doskách zásvetia ako podobizne fyzického sveta, vyvolané svetlom na skle či papieri potiahnutom emulziou. Pretrvávajú – a teda jestvujú *in potentia* – číhajú na príležitosť... aby sa znovu vrátili do sféry viditeľného a zopakovali sa ako *ozvena*.

Lebo *udalosti majú svoje ozveny*, tak ako hlas alebo zvuk: s obľubou sa opakujú alebo niekoľko ráz sa odzrkadľujú – niekedy počas celých stáročí. Ich engramy, keď využijú šťastnú konšteláciu spôsobenú čiastočným návratom takého prepletenia činov, aké ich kedysi vyvolalo, prechádzajú z latentného stavu do stavu činného a empirického: aktivizujú sa.

Životnosť engramu závisí od rozmerov a kvality modifikácií, ktoré vytvorila v zásvetnej sfére prvotná udalosť. Najsilnejšie sa uchovávaly tragické príhody, lebo tie veľmi intenzívne otriasajú sferami z druhej strany. Engramy bezvýznamných a nepatrných udalostí zostávajú v utajení bez ozveny, pokiaľ ich niekto „neprivábi“.

Je to preto, lebo prvoradá úlohu v aktivizácii engramu hrajú ľudské city, myšlienky a spomienky. Človek môže svojou žiaľnou

túžbou stiahnuť minulosť „z neba na zem“; ako tak jeho myšlienky úporne krúžia okolo minulých udalostí, uľahčujú im návrat do sféry skutočnosti: *privolávajú ozvenu*. Preto je „echo“ minulých činov tým silnejšie, čím je hlbšia túžba po nich a čím je engram čerstvejší. Najľahšie je vyvábiť ozveny nedávnej minulosti.

Čím viac v časovej perspektíve ideme do minulosti, tým ťažšia je obnova. Zdá sa, akoby engramy vecí, ktoré dozneli dávno, nedychtili po reprodukcii. Vyzerá to tak, že čím viac sa od nás vzdiaľujú v čase, tým väčšmi ich sila slabne. Najsilnejšia je tendencia k návratu krátko po tom, ako sa udalosť odohrala; potom slabne, rozriedí sa, až napokon vyhasne.

Szatera to zažil pri dvoch udalostiach, ktoré sa ho bezprostredne týkali: engramy, zaktivizované jeho tvrdošijnou myšlienkou, niekoľko ráz čiastočne zreprodukovali uplynulé chvíle, potom sa však vyčerpani a začali blednúť, zakaľovať sa, až napokon zmizli.

Szatera však túžil mať minulosť neustále živú pred očami, čo by neustále pulzovala krvou prítomnej chvíle, večne aktuálnu, chcel ju mať bez prestania priamo pri sebe, každodenne, na zavolanie, ako milenku, ktorá poslúcha každý pokyn. Ona mu však zatiaľ, unavená a vyčerpaná, vyklázala z milujúceho objatia a skrývala sa za zástenou druhého sveta.

Zostali mu len *výročia*, tie podivné roky, dni a hodiny, v ktorých sa vďaka tajomnej dohode medzi týmto a druhým svetom vracajú „z neba na zem“ mŕtve veci, ľudia a udalosti. Čo ich k nám privádza – zosilnený žiaľ a myšlienky živých či zákon periodického návratu založený na pytagorovských číselných vzťahoch –, to nie je známe. Že však výročia kriesia minulosť tým, že aktivizujú jej engramy – to je isté. Kolektívny žiaľ a túžba určitých ľudských zoskupení má nepochybne väčšiu moc „vábenia“ než myšlienkové úsilie hoci aj výnimočného jednotlivca...

Preto sa náčelník Zakliczia, ktorý *výročie* nazval Dušičkami udalostí, rozhodol trpezlivo vyzeráť ich príchod. Sila jeho myšlienok a túžob vystačila na to, aby vyvolali ozvenu len niekoľkokrát, pretože aj jeho duševná moc, tak ako všetko na svete, mala svoje hranice. Teraz musel čakať na pomoc druhých, na hromadnú spoluprácu druhov pozemskej púte, ktorí sa mali na výročie udalostí, čo sú preňho dôležité, svojimi myšlienkami a spomienkami pričiniť o ich vzkriesenie...

Život však medzitým skrátil muky očakávania a ako dar mu zoslal strašnú nehodu, schopnú vypáliť do fotografickej dosky zásvetia trvalé a výrazné obrazy.

Bolo ním pamätné železničné nešťastie na stanici v Zakliczí ôsmeho júla 1920. Následkom neveriteľného omylu zriadenca z veže číslo 2, ktorý na semafore zapol nesprávny signál „vjazd voľný“ nastala zrážka osobného vlaku z Pochmarza s rýchlikom z Wagnanky. Náraz rýchlika do osobáku, ktorý už stál pri peróne, bol taký prudký, že obe lokomotívy vrazili do svojho ústrojenstva takou silou, až sa zavrútili jedna do druhej a vytvorili chimérickú kompozíciu s naježenými, křčovite poskrúcanými pahýľmi železa. Osem vagónov napadnutého vlaku a desať vagónov útočiaceho vlaku bolo úplne zničených; zostal z nich iba zhluk železa a dreva, divoko premiešaný s krvavými pozostatkami ľudských tiel.

Straty na ľudských životoch boli prišerné: zahynul takmer celý personál rýchlika, desať zriadencov, ktorí mali službu v osobnom vlaku, a sto cestujúcich.

Stanica v Zakliczí vyzerala niekoľko nasledujúcich dní ako nemocnica alebo bojisko. Zovšadiaľ doliehali stony a nárek obetí, vo vzduchu sa vznášal pach jodoformu, na peróne a v čakárni sa beleli plášte zdravotníkov a lekárov poškrvnené krvou. Szatera sa motal z jednej strany na druhú ako omámený a hystericky si zapchával uši, alebo sa zatvoril vo svojej staničnej kancelárii. Nikto neprežíval tú katastrofu tak ako on. Schradol, pochudol a tmolil sa medzi ľuďmi ako duch.

Keby sa však niekomu podarilo nazrieť do hĺbky jeho duše, presvedčil by sa, že tá strašná nehoda v nej vyleptala iba isté presne určené detaily. Jedným z nich bol obraz rušňovodiča, ktorý riadil rýchlik – obraz, ktorý len pár sekúnd predchádzal okamihu zrážky. Szatera videl tvár toho človeka v kritickom momente – sivú, takmer popolavú tvár s očami, ktoré išli vyskočiť z očných jamiek, a sledoval gesto jeho ruky, ktorá v beznádejnom úsilí zvierala kľuku brzdy. Potom, už v poslednej sekunde, spozoroval niečo, čo si nikdy nevedel vysvetliť. Rušňovodič sa odrazu usmial, sňal ruku z prístroja a pohrdavo ňou mával. Takmer v tom istom okamihu vedľa neho na plošine lokomotívy vyrástla druhá ľudská postava s trochu zastretými obrysami, ktorá sa mu úplne podobala a s tým istým úsmevom, ktorý všetkým opovrhuje, sa obrátila od kotla a začala schádzať po schodoch... V tom okamihu nastal výbuch...

Uprostred pekelného rachotu a treskotu, uprostred chaosu nakopených vozňov, spleti zariadenia, ľudí, vecí, sa pred očami Szateru mihla silueta mladej pani v červenom šále. Tá nešťastná osoba sa snažila zachrániť útekou – vyskočila cez okno jedného z kupé. Bol to však nešťastný skok – udrela si hlavu o lampu, čo stála medzi koľajami, a na mieste zomrela... Vtedy nadišiel záverečný moment – vo svojom temnom čare ten najstrašnejší.

Akoby z transmisného remeňa vyvrhlo železné koleso, spod kolies jedného z vagónov sa vynorila pôvabná dievčenská hlávka v aureole svetlých blondávyh vlasov a dokotúlala sa k nemu. Odrazu pri svojich nohách uzrel pár nádherných fialkových očí, ktoré už smrť potiahla sklovitou glazúrou mŕtvoty, a pootvorené pery, podobné plátkom ruže... Szatera sa k tej utýranej hlave sklonil, opatrne ju vzal do dlaní ako relikviu a pritisol ústa k jej zbeleným ústam...

Vtedy na perách pocítil bolesť a chuť krvi. Jej drobné zaťaté zúbky, lesknúce sa ako perly, sa v okamihu bozku rozovreli a v krči agónie scvakli naspäť. Szatera si vytrhol ústa z milostného puta a zmietaný triaškou hrôzy pustil z rúk hlavu milenky. V očiach sa mu zatmelo, svet sa mu zatočil pod nohami a v bezvedomí sa zvalil na koľajnice. Keď prišiel k sebe, už odnášali zabitých a zranených...

O mesiac po katastrofe sa na stanici v Zakliczí prebudili jej ponuré ozveny.

Začalo sa to podozrivými tieňmi na stene skladišť pri prvej koľaji. Szatera ich prvý raz spozoroval desiateho augusta vo chvíli, keď okolo prechádzal nákladný vlak zo Zwijachla. Tiene, ktoré vtedy vrhali vagóny prechádzajúce okolo budov, im svojimi rozmermi a tvarmi vôbec nezodpovedali: to, čo zazrel na stene skladišť, vyzeralo skôr na projekciu divoko navršenej barikády než ako tieň vozňov v obvyklej normálnej polohe; obyčajne symetrické pravouhlé kontúry vagónov sa vo svojom tieňovom obraze polámali do nepokojnej naježenej čiary plnej zlomov, trhlín a prietrží.

Najpodivnejšie vyšiel tieň parnej lokomotívy s muničným vozíkom: lokomotíva vyzerala v tej vrtošivej interpretácii akoby dvojitá, dali sa na nej celkom presne rozlíšiť dva komíny. Projekcia vlaku pôsobila ako zlostná karikatúra...

Už tento prvý úkaz, ktorý sa zopakoval niekoľko ráz v odstupe niekoľkých dní, bol dôvodom na zamyslenie. Zakrátko mali prísť ďalšie znamenia, výrečnejšie...

Jedného večera koncom augusta Szatera spozoroval záhadný fenomén počas prízjazdu osobného vlaku zo Źuławy. Keď vlak zachádzal do stanice pomalším tempom, zdal sa mu vyšší a užší než obyčajne. Keď náčelník na dlhšie uprel pohľad na hornú plošinu vozňov, okamžite odhalil príčinu. Vlak sprevádzala subtilna aureola, ktorá akoby vytvárala jeho predĺženie do výšky. Tá jemná nadstavba utkaná z hmlovitej, nič nevážiacej hmoty spôsobovala, že sa vagóny zdali byť vyššie než inokedy.

Szatera neatálal a podelil sa o svoje pozorovania s Derwiczmom.

– Pán kolega, – oslovil asistenta, ktorý stál vedľa, – nezarazilo vás na tejto súprave nič?

A rukou ukázal na vlak, ktorého lokomotíva medzitým vystrekla biele chumáče pary a ktorý zastavil pred perónom na tretej koľaji.

Asistent preletel pohľadom súpravu od začiatku po koniec a pokrútil hlavou.

– Nevidím na nej nič neobyčajné. Počet vozňov ako má byť, zaťaženie stredné. Všetko je v poriadku.

– Nezdajú sa vám vozne trochu užšie než obyčajne? – napovedal mu Szatera.

Pohľad mladého muža ešte raz prekĺzol po vlaku a následne trochu udivene spočinul na svojom nadriadenom.

– To je ilúzia, pán náčelník, – odvetil pokojne. – Istý druh optického klamu vyvolaný azda momentálnym stavom atmosféry. Dnes bolo pomerne dosť hmlisto.

– V takom prípade by ste tej ilúzii museli podľahnúť aj vy.

– No, nie nevyhnutne. Istú úlohu v tom zohrávajú aj individuálne vlastnosti našich zrakových orgánov.

– Che, che, che, – výsmešne sa zasmial Szatera. – Inými slovami, chceli ste povedať, že každý z nás vidí ináč. No, čo sa dá robiť – nebudem vás presviedčať. Možnože mám trochu iný zrak než ostatní.

A dal rukou znamenie na odjazd.

So začiatkom septembra sa ozveny divoko rozoznели. V období od tretieho do desiateho septembra takmer jeden deň za druhým medzi cestujúcimi z Wygnanky prepukal ničím neodôvodnený rozruch. Vo chvíli, keď vlak vchádzal do stanice v Zakliczí, sa vystrašení cestujúci tísli do okien vozňov a tlačili sa na plošinách, lebo zjavne chceli čo najskôr vystúpiť. Dokonca

niekoľkí väčšími rozčúlení vyskočili ešte za jazdy hodný kus pred stanicou.

Do kulminačného bodu vstúpila panika deviateho septembra, keď v okamihu vjazdu do stanice vypukla medzi cestujúcimi jedného z vozňov surová bitka. Niekoľko mužov si so zdvihnutými vychádzkovými paličkami začalo kliesniť cestu k východu, pri ktorom sa zhlukla skupinka vystrašených žien a detí. Kým vlak zastavil pred nástupišťom, vybili tri okná a vylomili niekoľko dverí. Z vnútra vozňov sa ozývali hysterické výkriky žien a detský plač. Niekoľkí ľudia sa skotúľali po schodoch vozňa a utrpeli ľahšie aj ťažšie zranenia, iní, bez ohľadu na následky, vyskočili cez okno. Keď konečne vlak zastavil a nazlostný Derwicz sa zvýšeným hlasom začal vypytovať na príčinu tej paniky, tí úbožiaci mu nevedeli dať konkrétnu odpoveď. Bezradní a ustrnutí pozerali jeden na druhého a zvalovali vinu na ostatných vo vozňoch. Ktosi vykrikol „karambol“, niekto iný zasa „havária“ a rozruch bol na svete. Napriek tej najúprimnejšej snahe nemohol asistent dospieť k pravde.

Len pre Szatera bolo všetko jasné a očividné. Dokonca by sa čudoval, keby to tak nebolo. No tentoraz mlčal a neponáhlal sa s vysvetľovaním.

Charakteristický bol aj detail, že panika vypukla iba v dvoch vozňoch, a to vždy tých istých. Boli to vagóny číslo 232 a číslo 135 – obidva boli nepoškodené vagóny z vlaku zdemolovaného v júlovej zrážke, v súčasnosti zaradené do novej súpravy. Szatera, vedenný zvláštnou predtuchou, si zapamätal čísla zachránených vozňov a ihneď po katastrofe ich zapísal do staničného zápisníka. Omyl bol vylúčený, pretože identickosť týchto vozňov potvrdzovali jeho vlastnoručné záznamy. Okrem toho sa s tým nikomu nezveril, zachoval si tento objav sám pre seba.

Lebo veď načo by aj. Derwicz, človek, ktorý mu bol najbližší povoláním aj spoločnými záujmami, bol povaha triezva, neschopná vycítiť tajomné veci. Niekoľko pokusov vťahnuť ho do sfér zászvetia absolútne sklamarlo. Nepochybne by ho vysmial aj teraz a zvalil by „údajné“ úkazy na „obyčajnú zhodu okolností“, „náhodu“, alebo by sa vykrúcal nejakou podobnou banálnou frázu. Szatera pochopil, že je odsúdený na totálnu samotu a všetko musí až do konca zostať výlučne jeho tajomstvom.

O to viac sa musel ukrývať pred svetom s ďalším, ešte nepravdepodobnejším pozorovaním. Počas tej najväčšej paniky sa

z okien jedného z vagónov vykláňala pani v červenom šále. Prednosta tú ženu okamžite spoznal. Bola to tá istá tvár obkolesená bujnými čiernymi vlasmi, ktorú po prvý raz zazrel počas katastrofy pred dvoma mesiacmi – tie isté šialené oči, márne hľadajúce záchranu, tie isté nervózne biele ruky, ktoré sa krčovite zachytávajú rámu okna, za ktorým ju čakala už len smrť. Teraz tá žena opakovala svoju tragickú rolu...

Na neuverenie sa podobala tamtej žene, až Szatera vždy, keď sa zjavila, vstúpil dovnútra vozňa a hľadal ju, aby sa „presvedčil na vlastné oči“. No hľadal vždy márne. Nebola v žiadnom kupé, nebola ani v susedných vozňoch, nebola nikdy vo vlaku. Pani v červenom šále, ktorá sa ukázala raz na krátky okamih v okne jedného z osudových vozňov, vždy zmizla bez stopy...

No napriek tomu aktivácia engramu nebola úplná. Opakovanie neuspokojovalo Szaterovu túžbu – obrovskú, bezhraničnú túžbu po tej... svetlovlasej... Spomienka na bozk sa za ním ťahala v refréne bolestnej rozkoše a domáhala sa ozveny...

Ó, sladké panenské ústa! Krvižízňivé dobyvačné ústa!

Deň za dňom vyčkával zjavenie milovanej, deň za dňom vyzeral pôvabný príznak. Jeho roztúžené oči kĺzali po okenných tabuliach vozňov, blúdili po tvárach cestujúcich, nahliadali dovnútra oddelení. Márne. Nevystopovali ani tieň milovanej hlavy, nezachytili ani jej najprchavejšie obrysy. Žiarlivý druhý svet, keď pohltil svoju obeť, mu ju nechcel vrátiť naspäť...

Medzitým sa však ozveny katastrofy zjavne vyčerpávali. So zúfalstvom v srdci prednosta Zakliczia videl, že každým dňom sú opakovania čoraz slabšie, kontúry sa rozplývajú, rozmazávajú sa. Po desiatom septembri už začali byť zriedkavejšie, menej dôrazné, až v polovici mesiaca celkom prestali.

Na stanici v Zakliczí znovu zavládli „zdravé a normálne“ pomery k spokojnosti asistenta Derwicza a k radosti už nervózných zamestnancov.

Iba prednosta bol smutný a zasmúrený. Pocit bezmedznej prázdnoty a úplnej izolácie mu naplnil dušu až po okraj a ohol jeho kedysi vysokú a pružnú postavu nízko k zemi. Na neurčitý čas sa pretrhlo spojiwo s druhým svetom. Zostala len bolesť, verný druh osamotených hodín, a túžba po milovanej pohlcujúca duchovné väzby.

Vtedy sa v priepastiach vedomia vysileného utrpením vyliahol zárodok diabolského nápadu.

Mozog utýraný vnútornými mukami začal dospievať k príčine medzier a zámlk v ozvenách poslednej havárie. Prečo sa zopakovali len niektoré detaily? Prečo aktivácia engramu vynechala ostatné? Prečo sa nevrátil tragický obraz jej zbožňovanej hlavy? Je možné, že podmienky reprodukcie boli nedostačujúce? A ak áno, nebolo by ich treba zosilniť?

To rozbesnené kolo myšlienok sa na okamih zastavilo. Celým telom ním otriasol záchvev hrôzy. Szatera zaváhal, kým vyvodil definitívne závery...

Nie však nadhlo. Nesmierne čaro druhého sveta prelomilo bariéru škrupúl a zlákalo ho na chodníčky deštrukcie. Prednosta stanice sa rozhodol spôsobiť ďalšiu katastrofu, ktorá ho mala čo i len na chvíľu obdarovať tým, že sa mu zjaví svetlovlasé dievča.

Zločinný úmysel v ňom dozrel počas jednej bezsennej noci uprostred fičania jesenného vetra a šumu telegrafických aparátov.

Bol jednoduchý a ľahko realizovateľný. Stačilo jeden vlak zadržať trochu dlhšie v Zakliczi a zároveň odoslať do Pochmarzia depešu s dovolením, aby vypravili druhý vlak, ktorý jazdí po tej istej koľaji. Je to otázka desiatich minút. Zrážka bola neodvratiteľná...

K realizácii plánu pristúpil Szatera smelo a energicky. Vybral si pochmúrny októbrový deň, kvíliaci lamentami vetra a skleslých vtákov.

Okolo piatej popoludní, keď už súmrak pohadzoval na zem svoje čierne siete, prevzal Szatera službu od asistenta. O dvadsať minút dorazil osobák z Rakszawy. Prednosta vyšiel pred perón, pokojným pohľadom skontroloval vozne, počkal, kým prevezmú poštu, a vrátil sa do staničnej kancelárie bez toho, aby dal znamenie k odjazdu.

Odtiaľ mohol cez okno pohodlne sledovať situáciu.

Zakrátko začali zriadenci prejavovať istú netrpezlivosť. Sprievodcovia pozatvárali dvere vagónov a znovu a znovu zdvíhali lampáše na „odjazd“, výpravca s pišťalkou pri ústach striehol na prednostov návrat a vyslobodzujúce gesto jeho ruky...

A už bol veru najvyšší čas. O desať minút mal na tú istú koľaj prísť rýchlik z Pochmarzia. Desať minút! Práve toľko času, koľko potreboval rýchlik, aby prešiel vzdialenosť deliacu obe stanice, a osobný vlak, aby došiel k najbližšiemu bodu, kde sa koľaje rozvetvujú, a stadiaľ zabočil na koľaj, ktorá je už bezpečná.